

Ett socialistiskt Västeuropa – eller ett nytt USA?

I boken "Den amerikanska utmaningen", som anmäldes i *Tidsignal* för ungefär ett år sedan, hävdar SERVAN—SCHREIBER att Västeuropa håller på att uppslukas av det amerikanska kapitalet. Arbetarrörelsen måste därför acceptera ett utvidgat samarbete inom den västeuropeiska storfinansen och bildandet av flernationella bolag. Den svenska regeringen har visat stort intresse för Servan-Schreibers analys och bl.a. inbjudit honom till Harpsund.

ERNEST MANDEL, som är en av vår tids främsta marxistiska ekonomer, går här till kraftigt angrepp mot Servan-Schreiber och hans förslag om skapandet av ett superimperialistiskt block i Västeuropa. Valet står inte mellan amerikansk och europeisk kapitalism utan mellan arbetarrörelsens kamp för makt och kapitulation för de flernationella storbolagen.

Intervjun med Mandel är gjord av TORE LINNE ERIKSEN, som är redaktionssekreterare för vår norska kollega *Orientering*.

Servan-Schreiber uppträder i boken "Den amerikanska utmaningen" som faktasamlade journalist. I själva verket bedriver han en mycket tvivelaktig politisk propaganda. Hans politiska målsättning är inte bara att stimulera det europeiska kapitalet att förena sig i flernationella bolag. Den europeiska storfinansen behöver inte en sådan bok för att förstå det. Den vet sitt eget bästa och har inte behov av någon journalistisk vägledning i finansoperationerna. Servan-Schreiber vänder sig med sitt budskap i första hand till den europeiska arbetarrörelsen och det är i de sista kapitlen av boken som han "sprider sitt gift". Han utför uppgiften med djävulsk skicklighet. Taktiken går ut på att utnyttja de starka antiamerikanska stämningarna inom den europeiska arbetarklassen i kampen mot socialismen. Han säger till de europeiska arbetarna: Kära vänner, ni har inget val. Ni blir uppättna vad ni än gör. Ni tycker väl inte om att bli levande stekta av de amerikanska imperialisterna? Nej, då så. Var då lydiga mot den europeiska kapitalismen! Var förnuftiga! Avblås allt som liknar klasskamp! Nu måste man sätta samarbetet på dagordningen. Ni får inte längre stå i opposition till en fortsatt utveckling i kapitalistisk riktning i Västeuropa! Enda sättet att hindra att våra bolag uppslukas av USA är att öka våra profiter. Det är nu en gång så i denna eländiga värld att vi måste tillförsäkra oss ett stort överskott genom arbetarnas insats och detta måste vi få göra utan störningar så att vi kan hävda oss i konkurrensen.

Ett nytt imperialistiskt block?

Det sättet att argumentera är självfallet omöjligt att acceptera för en socialist, Vi kan inte tvingas att välja mellan ett eller flera amerikanska system, Alternativet till USA är inte att skapa ett nytt USA. Genom att ställa problemet på det sättet försöker Servan-Schreiber skriva sista versen på den europeiska arbetarrörelsens sorgesång. Marxismen är avskriven och ett socialistiskt samhälle är inte längre något aktuellt mål. Servan-Schreiber försöker säga att detta har varit en positiv utveckling och att det nu bara återstår en sak: att erkänna det och acceptera att ett samarbete med storfinansen är enda möjligheten att rädda den europeiska kontinenten.

Men vi tror inte att den värld vi lever i kan klara två superimperialistiska stormakter. Världen kan inte svälja ytterligare ett system som genom kapitalismens natur tvingas in på samma väg mot internationell utsugning och aggression som vi har sett i USA. Överflödskapitalet kommer att söka sig investeringsmarknader i andra delar av världen Ett militärt-industriellt

komplex kommer att upprättas och systemet blir genom sin egen logik tvingat att använda de militära maktmedlen för att säkra sina intressen, Två tredjedelar av mänskligheten lever i den tredje världen och en ny rikemansklubb kommer att vidga klyftan ytterligare. Vi kommer att få en ännu större koncentration av rikedom och fattigdom.

Osäkra marknader

Koncentrationen av kapital till allt färre händer kännetecknar utvecklingen både i USA och Västeuropa. Samtidigt har vi sett framväxten av något som kallas flernationella koncerner. Vilka krafter driver utvecklingen i den riktningen? Det är dels teknologiska faktorer, dels utmaningen från den tredje världen. Den nya teknologin kräver med sin forskning och sina investeringar en större marknad. Monopolkapitalet i de rika länderna karaktäriseras av stora överskott och det uppstår därigenom ett behov av att finna nya investeringsmarknader utanför de ursprungliga nationsgränserna. Efter andra världskriget har t.ex. USA exporterat mer än 60 miljarder dollar och England 30 miljarder. De antiimperialistiska krafterna vinner idag framgångar och många länder i den tredje världen kämpar för politisk och ekonomisk frigörelse. Detta innebär stora riskmoment för det utländska kapitalet som helst söker sig till länder med gynnsamt investeringsklimat och där det råder lugn och ordning. Marknaderna i Afrika, Asien och Latinamerika är inte längre så ”säkra” och detta leder till att det läggs ned större ansträngningar för att hitta investeringsområden i andra rika länder.

I Västeuropa har denna internationalisering av kapitalet främst uttryckt sig på två sätt. Å ena sidan uppslukas europeiska bolag av amerikanska kapitalintressen, å andra sidan äger det rum ett allt större utbyte av europeiskt kapital och investeringar mellan de europeiska länderna inbördes. Det har uppstått flernationella europeiska bolag som inte längre har någon bestämd nationalitet.

Den debatt som Servan-Schreiber tar upp i sin bok har länge förts i expertgrupper och storfinansskretsar. Den gäller framför allt vilken av dessa två utvecklingslinjer som är den gynnsammaste för kapitalismen. Det är idag svårt att säga vilken av de båda utvecklingstendenserna som är starkast. De amerikanska investeringarna uppgår i de flesta europeiska länder till mellan 5 och 10 procent av de totala industriinvesteringarna.

Svartmålning

Denna siffra ger emellertid inte någon rättvisande bild av det amerikanska inflytandet i det europeiska näringslivet eftersom dessa investeringar vanligtvis koncentreras till vissa nyckelindustrier, Det gäller de s.k. tillväxtindustrierna – bil, flyg-, elektronisk och kemisk industri. Men de sifferuppgifter vi har tyder trots allt på att tendensen till ökat amerikanskt inflytande är ganska blygsam. Det finns t.ex. anledning att påpeka att inte en enda av de mest betydelsefulla europeiska koncernerna har ätits upp av amerikanskt kapital under de senaste femton åren. De bolag som tagits över har i allmänhet haft mindre strategisk betydelse. Å andra sidan har de inter-europeiska kapitalintressena stärkt sin ställning vilket framgår av de många nyheterna om sammanslagning av olika storkoncerner inom den expansiva fotobranschen har t.ex. belgiska Geavert och tyska Agfa gått samman. På samma sätt har ledande italienska och tyska koncerner som producerar elektriska hushållsmaskiner slagit sig ihop. Ett annat aktuellt exempel är avtalet mellan Fiat och Citroen som i praktiken betyder en fusion under Fiats ledning.

Allt detta ger anledning att tro att det är tendensen till stark europeisk kapitalkontroll och flernationella koncerner som överväger och som kommer att dominera utvecklingen. Vi går mot en europeisk kapitalmarknad som kommer att leda till djupgående förändringar i de styrkeförhållanden som råder i dag mellan de politiska och ekonomiska krafterna, Ett av de

säkraste tecknen på detta är samarbetet mellan dem som verkligen avgör denna utveckling: storfinansgrupperna och privatbankerna. På det området är tendensen till samgående ännu starkare än i själva industriproduktionen. Trots att de Gaulle hårdnackat motsatt sig engelskt medborgarskap i EEC har alla franska affärsbanker redan träffat avtal med andra europeiska banker, däribland många engelska. Inom denna viktiga sektor har det alltså redan skapats ett förenat kapitalistiskt Västeuropa.

Finns det då enbart ekonomiska motiv för motståndet mot att bli uppslukad av amerikanskt kapital? Enligt min mening är de ekonomiska argumenten inte så avgörande om man nu skall utgå från kapitalisternas egna premisser. Man kan tvärtom firma många bra argument för en atlantisk gemensam marknad eller en frihandelszon som omfattar både Västeuropa och USA.

Däremot är det inte svårt att hitta politiska och sociala orsaker som förklarar varför europeiska kapitalister går samman för att skapa en motvikt mot USA. Samgående med USA skulle i 9 fall av 10 innebära att de viktigaste beslutscentra flyttades över till andra sidan Atlanten. Detta skulle försvaga de europeiska regeringarnas och kapitalklassens möjligheter att reagera spontant med alla medel mot ett inre tryck som kan hota själva systemets existens. Händelserna i Frankrike i maj har varit en påminnelse om hur sårbart det kapitalistiska systemet i Västeuropa är. I en sådan social och politisk krissituation kan inte kontrollen och maktmöjligheterna ligga utanför Europa. Om inte Frankrike hade haft en regering som tillsammans med kapitalisterna disponerade över alla ekonomiska och industriella medel för en motoffensiv kunde hela systemet ha brutit samman inom loppet av några veckor eller kanske t.o.m. dagar.

- Vilket inflytande kommer Servan-Schreibers bok att ha på utvecklingen?

- Mycket tyder på att de ledande finansmakterna i Västeuropa redan bestämt sig för ett västeuropeiskt samgående. Det är också riktigt att säga att de politiska myndigheterna på regeringsplanet gett klarsignal för samma utveckling. En rad nyckelsektorer är intimt knutna till de politiska beslut som fattas. Jag tänker i första hand på utvecklingen av en europeisk industri för transport- och passagerarflygplan och på hela datamaskinsindustrin.

Europa kan konkurrera

Servan-Schreiber har bara journalistiskt och ideologiskt uttryckt det som under lång tid har diskuterats och bestämts på toppnivå – dvs, bland finansmagnaterna, regeringsexperterna och ekonomiprofessorerna vid de västliga universiteten. Han nöjer sig emellertid inte med att presentera en del elementära sanningar. Med stor skicklighet har han överdrivit – utan tvekan med avsikt – den skillnad som finns mellan det amerikanska och europeiska kapitalet. Han målar en helsvart bild för att finna stöd för sina teorier. Om vi ser nyktert på styrkeförhållandena så är det inte den stora amerikanska överlägsenheten som är det mest slående. Snarare är det motsatsen – dvs, det europeiska kapitalets snabba uppsving som utjämnat den enorma klyfta som fanns efter andra världskrigets slut. Man kan se hur denna klyfta utjämnats i en del nyckelsektorer, t.ex. stålindustrin, bilindustrin och den kemiska industrin. Jag tror att den europeiska bilproduktionen under loppet av 1969 för första gången kommer att passera den amerikanska och detta verkar inte precis vara något bevis för att skillnaden blir större till amerikansk förmån. Inte heller inom den expansiva datamaskinindustrin är bilden entydig. Europeiska bolag har stärkt sin ställning i England och Siemens har redan säkrat mer än 50 procent av marknaden i Västtyskland. Om dessa europeiska bolag inleder ett närmare samarbete kommer de utan tvivel kunna ta upp konkurrensen på fördelaktiga villkor.

Ett nytt USA?

Faktum är att Servan-Schreiber inte bara svartmålar bilden. Han bortser också nästan helt från kapitalströmmen i motsatt riktning. Det är sant att amerikanskt kapital uppslukar medelstora

europiska bolag men samtidigt stärker det europeiska kapitalet sin ställning på den amerikanska marknaden. Den amerikanska industrin har blivit mer och mer sårbar i konkurrensen med europeisk och japansk industri. Teknologin blir i allt högre grad den samma samtidigt som löneskillnaderna fortsätter att göra sig gällande. Denna bild bekräftas av de amerikanska stålproducenterna, de stora bilkoncernerna och textilindustrin där den utländska kontrollen över marknaden blir allt större; 20 procent av bilindustrin behärskas i dag av europeiska bolag och inom allt fler sektorer håller förhållandena på att bli de samma.

- Vad betyder det konkret att skapa ett nytt Amerika?

-I första omgången betyder det att använda de resurser till industriell utveckling som vi har i Västeuropa till privat industriexpansion och profitjakt, vilket samtidigt 'stärker de krafter som *underutvecklar* de fattiga länderna och behåller det ekonomiska greppet över sina satelliter. Vi kan lika lite som människorna i den tredje världen acceptera en sådan utveckling, Idag börjar också folket i USA resa sig mot sitt eget system. Vi kan inte acceptera en utveckling mot ännu större skillnad mellan offentlig och privat konsumtion, mellan privat vinst och kollektiv nöd. Det rikaste landet i världen som varje år använder många miljarder dollar till upprustning och privat slöseri blir sämre och sämre istånd till att ge sina egna medborgare elementär social trygghet. Det klaraste uttrycket för motsägelserna i det amerikanska systemet möter vi i de stora slumområdena i storstäderna. Det är ett organiserat slöseri med resurserna – människorna leverhjälplosa under existensminimum, luftföroreningarna blir ett allt värre hot. Det är ingen tillfällighet att ungdomen i detta samhälle nu börjar bli politiskt medveten.

- Det vanligaste argumentet är att vi inte kan hindra "utvecklingen"?

- Det vi säger är att vi inte önskar utnyttja vetenskapens och teknologins många möjligheter till välstånd och trygghet i ett system som bara leder till otrygghet och privat profitorientering. Vi kan naturligtvis inte hindra den tekniska utvecklingen – men vi måste organisera produktionen på ett sätt som ger större materiella fördelar och mer frihet både i och utanför Västeuropa. Tekniskt är det inte svårt att under loppet av en eller två generationer befria länderna från deras fattigdom. De resurser som måste sättas in är bagatellmässiga i förhållande till vad kapprustningen och kapplöpningen till månen kostar. Ett socialistiskt Europa skulle kunna stå i första ledet i en sådan befrielsekamp och tillsammans med länder i den tredje världen kan vi gå till angrepp mot de fundamentala skevheter i t.ex. det handelspolitiska systemet. Tillsammans kan vi bryta den makt monopolen idag har att bestämma råvarupriserna.

Upproret i Frankrike

- Kan en sådan utveckling i socialistisk riktning äga rum oberoende av en motsvarande förändring av det politiska klimatet i USA?

- Jag tror att en förstärkt socialism i Europa skulle kunna betyda en viktig stimulans för den amerikanska arbetarklassen och de intellektuella. I dag hotas USA av faran från den extrema högern. Möjligheten existerar att halv- fascistiska grupper kommer att dominera amerikansk politik före sekelskiftet. Med en Wallace i Vita Huset och med fingrarna på atomknappen är det riktigt att vi står inför en kamp på liv och död.

Ett socialistiskt Europa kan här spela en avgörande roll. I dag är socialismen för den amerikanske arbetaren identifierad med det som hände i Sovjet, dvs. med ett system som inte kunde erbjuda högre levnadsstandard och större personlig frihet – sett med amerikanska medelklassögon. Med dagens industriella och tekniska resurser är det möjligt att i Europa skapa en form av socialism som identifieras med högre levnadsstandard och en långt högre grad av frihet än vad den borgerliga demokratin kan erbjuda. Frågan om arbetarkontroll över produktions-

medlen är inte längre någon abstrakt eller akademisk fråga. I Frankrike blev frågan verklighetsnära i maj. Miljoner arbetare ockuperade fabrikerna och gick generalstrejk – inte först och främst för att de ville få bättre betalt utan för att de krävde fundamentala förändringar i systemet. De kunde inte längre finna sig i den feodala strukturen – den stora massan av arbetare lyder order från några få aktieägare. Det kan inte finnas ekonomisk demokrati så länge som den privata egendomsrätten finns kvar. Makten måste överföras från styrelserummen till den stora massan av producenter. Detta förstod de Gaulle och de mest intelligenta kapitalisterna. Därför var de beredda att gå långt i fråga om fördelningen av överskottet men inte när det gällde maktfrågan.

Bara början

- De materiella förutsättningarna för arbetarkontroll existerar men upplevs situationen så av arbetarna?

- Vi ser klarare för varje dag att också de subjektiva villkoren är uppfyllda. De konservativa krafterna i Västeuropa trodde länge att möjligheterna för socialism hade förspillts. Ledarna för den klassiska arbetarrörelsen – dvs de socialdemokratiska och kommunistiska partierna – upplukades av valkampanjer och sterilt partiarbete. Antisocialisterna fick dessutom god hjälp i sin kamp från Stalin och Chrusjtjov. Men situationen i Frankrike i maj visade att en förändring är på väg – och majupproret var bara början. Den ungdom som ansetts vara antingen apatisk eller halvkriminell visade sig aktivt gå in i den revolutionära och antikapitalistiska kampen. Under ockupationen av Renault-fabriken arresterade polisen alla som var under 30 år eftersom de utgjorde en säkerhetsrisk. Under den stora demonstrationen i London den 27 oktober hade polisen byggt vägspärrar runt London och alla ungdomar tvingades legitimera sig. Tydligare kan det inte manifesteras att dagens system har mist tilltron till sin egen framtid.